

Cultureel-erfgoeddecreet 2016 – standpunten en adviezen van Overleg Cultureel Erfgoed

Op basis van de reacties van de zeven deelsectoren waaruit Overleg Cultureel Erfgoed bestaat en een open OCE-vergadering op 19 september 2016, zijn de volgende standpunten en adviezen geformuleerd.

1. Het decreet dreigt een omgekeerd effect te sorteren en versnippering in de hand te werken.

- De regelgeving rond digitalisering, vrijwilligerswerking, regiowerking en de rol van het steunpunt wordt in andere decreten en/of beleidstrajecten uitgewerkt. Er is geen afstemming daarmee verankerd in het decreet; dat staat een integrale aanpak van cultureel erfgoed in de weg.
- Een cultureel-erfgoedsector die zo ingeperkt wordt door verschillende deelwerkingen naar andere decreten te verwijzen heeft nood aan een sectorgebonden steunpunt.
- Het decreet isoleert cultureel erfgoed, doordat er geen aansluiting wordt gezocht bij andere sectoren en omdat alleen organisaties met een volledige cultureel-erfgoedwerking voor subsidie in aanmerking komen. Zo bestaat het gevaar dat de andere beleidsdomeinen de zorg voor dit erfgoed onvoldoende opnemen, met alle risico's van dien.
- De regionale rollen worden slechts gedeeltelijk opgevangen door dit decreet. Het is onduidelijk hoe alle aspecten van regionale werking, zoals depotwerking, projectsubsidies en expertise van de museumconsulenten, worden opgevangen.

Adviezen

- Veranker de inhoudelijke afstemming van dit decreet met andere decreten en trajecten (regionaal cultuurbeleid, vrijwilligerswerking, digitalisering) en geef de cultureel-erfgoedsector een stem in de vormgeving hiervan.
- Behoud FARO als sectorspecifiek steunpunt en schrijf het in het cultureel-erfgoeddecreet in.
- Denk vanuit noden en niet vanuit rollen, beleidsniveaus of instituties.
- Maak binnen de regering actief werk van afspraken met andere sectoren.

2. Het complementaire beleid tussen Vlaanderen en steden en gemeenten verschaalt het middensegment en is nadelig voor kleine spelers.

- Er zijn veel schotten tussen bestuursniveaus in het nieuwe decreet, terwijl er nog grote onduidelijkheid is over het regionale beleid. Het is de vraag wat er gaat gebeuren met kleine cultureel-erfgoedprojecten, die nu door de provincies ondersteund worden. Een dynamiek tussen verschillende niveaus ontbreekt.
- Het maatschappelijk belang van cultureel erfgoed ontbreekt in het decreet. Het draagvlak bij cultureel-erfgoedgemeenschappen, dat goed verankerd is in de afgelopen periode, onder meer dankzij lokale cultureel-erfgoedorganisaties, cultureel-erfgoedcellen en landelijke expertisecentra cultureel erfgoed en organisaties volkscultuur (LEOV), krijgt nauwelijks aandacht meer. Belangrijke collectiestukken zitten niet enkel in landelijke organisaties, maar zijn verspreid over het hele land.

Adviezen

- Stel het protocol tussen de Vlaamse Gemeenschap en Steden en Gemeenten op vanuit een duidelijke visie, met betrokkenheid van de hele cultureel-erfgoedsector. Vul het protocol inhoudelijk in, vanuit het belang van het erfgoed, niet alleen bestuurlijk.
- Werk aan een collectieplan Vlaanderen, steun daarbij de lopende initiatieven en betrek daar alle cultureel-erfgoedorganisaties en collectiebeheerders bij.
- Schrijf cultureel-erfgoedgemeenschappen steviger en concreter in het decreet in.
- Betrek de cultureel-erfgoedsector actief bij het opstellen van het decreet regionaal cultuurbeleid.

3. Collectiebeherende taken en dienstverlenende rollen worden te veel institutioneel en vanuit bestaand aanbod ingevuld.

- De rollen die collectiebeherende organisaties kunnen opnemen zijn vaag gedefinieerd. Het opnemen ervan wordt ingegeven door het bestaande aanbod van de organisaties en niet door de noden in het veld. Daardoor dreigen rollen niet aan te sluiten bij wat het veld zelf belangrijk vindt.
- De rol van cultureel-erfgoedcellen en niet-gesubsidieerde cultureel-erfgoedorganisaties, zoals erkende erfgoedbibliotheken en stadsarchieven, is niet bevraagd, waardoor een volledig zicht op noden en expertise ontbreekt.
- De budgetten voor de rollen zijn niet gekend. Er zijn zorgen over de reikwijdte van de dienstverlening van de landelijke collectiebeherende organisaties.
- De organisatievorm – niet het belang van de collectie en de werking – bepaalt of een collectiebeherende organisatie al dan niet een aanvraag kan doen voor werkingsmiddelen. Het uitsluiten van organisaties die cultureel erfgoed niet als kerntaak hebben van subsidies is niet in

het belang van het erfgoed en leidt tot decimering van het cultureel-erfgoedveld. Hierdoor dreigt onder andere een groot onevenwicht binnen de Vlaamse Erfgoedbibliotheek, omdat slechts één of enkele uit dit samenwerkingsverband werkingmiddelen kan aanvragen.

- De hoofdprioriteit van de collectiebeherende organisaties is de basiswerking (de functies) te versterken. Nu dreigt de focus te worden gelegd op de dienstverlening, terwijl het vrijwaren en het versterken van de basiswerking het zwakke punt blijft.

Adviezen

- Schep duidelijkheid rond het budget voor functies en rollen.
- Verschaf meer helderheid over de definitie van rollen, de interactie tussen functies en rollen en een regierol voor ondersteuning.
- Betrek spelers zoals FARO en OCE bij de regie van het veld.
- Sluit organisaties niet uit (van subsidie) op institutionele basis, het belang van het erfgoed en de kwaliteit van de werking moeten primeren.
- Geef erkende erfgoedbibliotheken de mogelijkheid om binnen projecten een begeleidende rol op te nemen.

4. De timing is onrealistisch en leidt tot kwaliteitsverlies

- De beleidsperiodes van intergemeentelijk samenwerkingsverbanden en landelijke organisaties lopen uiteen. Organisaties die in 2017 een beleidsplan moeten indienen kennen pas tegen volgende zomer de uitvoeringsbesluiten. Daardoor hebben ze veel te weinig tijd om een gefundeerd beleidsplan op te maken conform de uitvoeringsbesluiten.

Adviezen

- Zorg dat alle organisaties een jaar de tijd hebben voor beleidsplanning.
- Stem verschillende beleidsperiodes van cultureel-erfgoedorganisaties op elkaar af.
- Schrijf realistische minimumbedragen in voor subsidiëring, zodat organisaties de werklast ten opzichte van de subsidiëring kunnen inschatten bij de opmaak van de beleidsplannen en het intekenen op rollen en functies.
- Verminder de planlast.

Overleg Cultureel Erfgoed vzw (OCE)

OCE is in maart 2015 opgericht als belangenbehartiger van het culturele erfgoedveld in Vlaanderen. De organisatie vertegenwoordigt de zeven deelsectoren van het erfgoedveld in Vlaanderen en behartigt de belangen van het cultureel erfgoed en van de erfgoedorganisaties. De vzw bestaat uit volgende koepels:

- *Landelijke Expertisecentra cultureel erfgoed en Organisaties volkscultuur (LEOV)
Overleg van de landelijke expertisecentra cultureel erfgoed en organisaties volkscultuur ondersteund op Vlaams niveau*
- *Overleg erfgoedcellen en coördinatie lokaal cultureel-erfgoedbeleid
Overleg van de erfgoedcellen/erfgoedcoördinatie van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een convenant en de kunststeden*
- *Overleg Landelijk Archieven Vlaanderen (OLAV)
Overleg van culturele archiefinstellingen met een kwaliteitslabel, ingedeeld bij het Vlaamse niveau en de Vlaamse Rijksarchieven*
- *Overleg Landelijke Musea
Overleg van onder meer musea met een kwaliteitslabel, ingedeeld bij het Vlaamse niveau en samenwerkingsverbanden voor internationale profilering van de kunstcollecties*
- *Vlaamse Erfgoedbibliotheek vzw
Een samenwerkingsverband van zes representatieve en erkende erfgoedbibliotheeken en het aanspreekpunt voor erfgoedbibliotheeken in Vlaanderen en Brussel*
- *icom-vlaanderen vzw
icom-vlaanderen is een ledenvereniging van en voor musea en museummedewerkers in Vlaanderen en Brussel. Samen met ICOM-Wallonie-Bruxelles vormt het het nationaal comité van ICOM (International Council Of Museums) België*
- *Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en Documentatie (VVBAD) vzw
Ledenvereniging waarbij onder meer archieven en erfgoedbibliotheeken met een kwaliteitslabel, ingedeeld bij het lokale of regionale niveau of zonder indeling, aangesloten zijn.*

Standpunten van de Landelijke Expertisecentra cultureel erfgoed en Organisaties volkscultuur (LEOVs)

Het stimuleren van een duurzame en kwaliteitsvolle zorg voor en omgang met cultureel erfgoed dient het algemeen belang. De inzet van actoren in én buiten het cultureel-erfgoedveld die met complementaire competenties in netwerkverband samenwerken is daarbij een krachtig werkingsmodel om de uitdagingen die het cultureel erfgoed van de actuele samenleving ons biedt te beantwoorden. Expertise-opbouw en -deling via actoren die makelaardij binnen de cultureel-erfgoedsector en met erfgoedbeheerders en -gemeenschappen in andere segmenten van de samenleving als hoofdpoddracht hebben, was de vernieuwende beleidsimpuls waartoe nog maar enkele jaren geleden met het huidige erfgoeddecreet een voorzichtige aanzet werd gegeven. Zal de rol van erfgoedmakelaardij en erfgoedwerking in het brede maatschappelijke veld vanaf 2019 nog ingevuld kunnen worden als het netwerk van expertise door herstructurering en besparingen vleugellam gemaakt wordt? De subsector van de LEOVs wil kort in herinnering brengen waarom ze deze mogelijke ontwikkeling beschouwt als ongewenst want nefast voor de toekomstige omgang met cultureel-erfgoed in Vlaanderen.

In het voorontwerp ligt de focus op de collectiebeherende instellingen. Het vroegere decreet op de volkscultuur en alle organisaties die via deze weg deel zijn gaan uitmaken van het verruimde erfgoedparadigma, dreigen volledig van de radar te verdwijnen. Erfgoedwerkingen in functie van erfgoedgemeenschappen en hun noden zullen minder prioriteit krijgen. Op landelijk niveau wenst het beleid het vertakte erfgoednetwerk te continueren. Het is echter onduidelijk welke keuzes voor het regionaal en lokaal niveau gemaakt zullen worden en wat de langetermijnvisie is op het vrijwilligersbeleid. Het uitgebouwde netwerk zal door deze beleidskeuzes uitgedund worden. Duurzame erfgoedzorg in de bredere samenleving komt zwaar onder druk te staan.

De herstructurering van de huidige LEOV-sector kan de collectiebeherende instellingen versterken op voorwaarde dat we kunnen inzetten op de noden van het erfgoed zelf. De kracht van de LEOVs als (internationale) makelaars tussen de erfgoedsector, de erfgoedgemeenschappen en de beleidsdomeinen waar erfgoedzorg geen kerntaak is, wordt door de decreetgever nu herleid tot 'dienstverlenende rollen'. Deze terminologie is minstens ongelukkig gekozen. Expertisecentra en organisaties voor volkscultuur staan voor veel meer dan dienstverlening. Bij het uitwerken van de dienstverlenende rollen zou er voldoende aandacht moeten blijven voor aspecten van makelaardij, expertiseontwikkeling en kennisdeling bij erfgoedgemeenschappen en actoren die erfgoedzorg niet als kerntaak hebben. De keuzes die nu gemaakt worden, betoelagen een cultureel-erfgoedsector waar de institutionele vorm geldt, maar stroken niet met de noden en de waarde van collecties en erfgoedwerkingen van die sector en andere beleidsdomeinen.

De LEOVs hebben met verbazing vastgesteld dat de bevraging over ambities om vanaf 2019 dienstverlenende rollen op te nemen binnen de cultureel-erfgoedsector niet exhaustief gebeurde en helemaal niet gebeurde bij actoren met een erfgoedwerking buiten het cultureel-erfgoedveld. In hoeverre bestaat hier het risico dat niet alle noden en rollen in kaart gebracht werden en dat potentiële intenties van de niet-bevraagde actoren binnen en buiten de cultureel-erfgoedsector straks niet meegenomen kunnen worden bij het maken van beleidskeuzes? Bovendien werd onvoldoende gedefinieerd wat een 'rol', kan of moet zijn. Het is onduidelijk op basis waarvan de Vlaamse overheid straks lacunes en overlap in deze rolverdeling zal detecteren en hoe ze een efficiënte regierol hierbij zal opnemen.

De LEOV-subsector wordt via het ontwerpdecreet ingrijpend geherstructureerd. Enerzijds wordt de makelende en ondersteunende werking voor immaterieel cultureel erfgoed geconcentreerd bij één landelijk erkende organisatie. Deze decretale verankering wordt positief onthaald. Er ontstaat echter een spanning met thematische rollen, die vanuit de regierol van de Vlaamse overheid oplossingsgericht dient te worden opgevolgd. Anderzijds wordt verwacht dat de huidige LEOVs via cluster- en indaalscenario's onderling en/of met collectiebeherende actoren hun thematische expertisewerking trachten te continueren. De LEOVs willen dit als een kans zien om op een constructieve manier te blijven bijdragen aan de cultureel erfgoedwerking in Vlaanderen vanaf 2019. Maar om dit kwaliteitsvol te realiseren, is tijd én duidelijkheid nodig voor afstemming met:

- alle erfgoedactoren – landelijk, regionaal, lokaal;
- de transversale expertises (digitalisering, vrijwilligerswerking, participatie);
- de actoren buiten het cultureel-erfgoedveld die erfgoedzorg niet als kerntaak hebben;
- het steunpunt FARO - dat de sector verankerd wenst te blijven zien in het nieuwe decreet.

Meer specifiek zijn voor de LEOVs ook volgende punten uit het ontwerpdecreet niet duidelijk of zorgelijk:

- Hoe zal de rol van de erfgoedcellen in het toekomstige decreet opgevat worden aangezien deze actoren een belangrijke rol spelen voor het continueren van het draagvlak en voor de nabijheid bij erfgoedgemeenschappen? Hun rol als regionale actoren wint enkel maar aan belang nu de provinciale erfgoedwerking wegvalt.
- Hoe zullen steden, gemeente en VGC in het kader van het complementair beleid gehoord worden na de beoordelingsprocedure van de organisaties die een structurele subsidie aanvragen? Deze procedure is overgenomen van het Kunstendecreet met de bedoeling om de overleginteractie tussen de lokale politiek en de Vlaamse overheid over de adviezen van de beoordelingscommissie te formaliseren. Dat kan goed werken binnen het Kunstendecreet, met zeer veel vzw's die aanvragen doen. Binnen het cultureel-erfgoedveld wordt dit straks problematisch, aangezien zeer veel steden en gemeenten zelf de inrichtende macht zijn van cultureel-erfgoedorganisaties (met

name, maar niet uitsluitend van musea). Het spreekt voor zich dat de lokale overheden tijdens hun overleg met de Vlaamse overheid de focus zullen leggen op de middenstroom naar hun eigen organisaties, waardoor de instellingen met een publieke inrichtende macht een enorm voordeel krijgen ten opzichte van de cultureel-erfgoedorganisaties die als vzw geen formeel moment met de minister krijgen na de beoordeling van de commissie om dit aanvullend te contextualiseren.

- De Memorie van Toelichting bij art. 80 stelt dat het de bedoeling is "om de procedures voor advisering over verschillende cultuurdecreten heen zoveel mogelijk gelijk te schakelen". Een volledige gelijkschakeling lijkt echter niet opportuun. Binnen de erfgoedsector situeren alle cultureel-erfgoedwerkingen zich in een vernetwerkt landschap van thema's en expertises, rollen, functies en samenwerkingsverbanden. Voor een evenwichtige beoordeling is het aangewezen te werken met breed samengestelde commissies die veel dossiers beoordelen, waardoor ze een overzicht hebben en verbanden kunnen leggen. Kleine commissies met weinig dossiers verhogen het risico op uiteenlopende interpretaties en een partieel beeld van de (samen)werkingen in de sector, die zo eigen zijn voor de cultureel-erfgoedsector. In de samenstelling dient oog te zijn voor het samenbrengen van uiteenlopende competenties en expertises die betrekking hebben op mogelijke invullingen van erfgoedwerking (roerend en immaterieel, collectiebeherende en dienstverlenend ...). De erfgoedsector is relatief kleinschalig, het is dan ook aangewezen om externe expertise aan de commissies toe te voegen uit zorg voor objectieve beoordelingsprocessen.
- De beoordeling van projecten zal voortaan gebeuren door de administratie, die een advies formuleert over de subsidietoekenning en daarbij een beroep kan doen op externe experts. Het is de vraag in hoeverre dit strookt met het cultuurpact (Wet van 16 juli 1973, art. 3 & 6).
- De mogelijkheid om een belangenbehartiger te ondersteunen, wordt niet langer voorzien. De argumenten hiervoor zijn helder. Alleen blijft de vraag of dit in de andere deelsectoren van het cultuurbeleid ook zo is. Dat er geen verankering voor het steunpunt zou komen in het nieuwe decreet, zien de LEOV als een bijkomende potentiële verschraling van de expertise inzake hedendaagse erfgoedomgang en als een bedreiging voor transversale, sectoromvattende en sectoroverstijgende samenwerking .
- Aangezien de uitvoeringsbesluiten van het decreet pas verwacht worden in juni 2017, is het onmogelijk om een gedegen beleidsplanningstraject te doorlopen tegen de voorziene indiendatum van de plannen in het najaar van 2017. Bovendien staan verschillende organisaties - zeker binnen de LEOVs - voor intensieve trajecten en ingrijpende veranderingen. Deze organisaties hopen de nodige tijd te krijgen om dit transitieproces kwalitatief te kunnen realiseren in het belang van de erfgoedwerking en de goede relaties met de erfgoedgemeenschappen. Tot slot is er nog geen langetermijnvisie gekend met betrekking tot het digitaal beleid (nota e-cultuur en haalbaarheidsstudie overkoepelende digitale infrastructuur) wat ook voor dit transversale thema de afstemming in de beleidsplanningprocessen niet zal bevorderen.

Standpunten het Overleg erfgoedcellen en coördinatie lokaal cultureel-erfgoedbeleid

Algemeen

Het voorontwerp van decreet is zeer algemeen. Veel bewoordingen zijn vaag en daardoor vatbaar voor verschillende interpretaties. Bovendien worden er weinig objectieve maatstaven en criteria gebruikt (bv. bewoordingen als “voldoende”, “maatschappelijke en culturele inbedding en engagement”...).

Het ontwerp vertrekt vooral van de grotere (collectiebeherende) instellingen.

De kleinere organisaties en vrijwilligersinitiatieven worden nauwelijks vermeld, hoewel deze erfgoedwerkingen juist heel nabij zijn en het draagvlak voor de erfgoedwerkingen kunnen vergroten.

Ook voor de regionale musea is er onduidelijkheid. Wellicht zal niet elk van de huidige regionaal erkende musea in de toekomst deze titel nog waardig zijn, omdat de Vlaamse Overheid de lat hoger zal leggen. Voor lokale musea zal het bovendien moeilijker worden om door te groeien naar een regionale werking. Het decreet biedt hierdoor weinig groeiperspectieven aan de sector.

De groep vindt het jammer dat met dit voorontwerp van decreet “cultureel erfgoed” wordt geïsoleerd van andere sectoren en domeinen. Dit staat haaks op wat er momenteel leeft in de cultureel-erfgoedsector en de boodschappen die verschillende erfgoedwerkers hebben meegegeven tijdens inspraakmomenten voor de conceptnota. Het verbindende karakter van erfgoed wordt zo ondergraven en het draagvlak voor erfgoed dreigt te worden aangetast.

Het is niet duidelijk wie er allemaal een beroep kan doen op subsidielijnen voor internationale en Vlaamse projecten. Erfgoedcellen vragen dat ook lokale besturen en Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een convenant op deze projectsubsidies kunnen intekenen.

De erfgoedcellen zijn tevreden met de inspraakmogelijkheden, die in de verschillende fases (strategische visienota, Protocol) voor de lokale besturen zijn voorzien.

In verband met het Protocol is het belangrijk dat:

- ze vertrekt van een sterke inhoudelijke visie op complementair beleid. Complementair beleid is meer dan het maken van afspraken en verdelen van verantwoordelijkheden. Het betekent ook dat je gelooft dat verschillende bestuursniveaus elkaar nodig hebben en elkaar kunnen versterken.
- de afspraken voldoende concreet zijn.

Voor de convenanten/kunststeden specifiek

Belangrijk voor de erfgoedcellen is het Decreet Regionaal Cultuurbeleid. Ook hierover bestaat nog veel onduidelijkheid. De erfgoedcellen vragen dat zij en de betrokken lokale besturen worden gehoord bij de voorbereiding van dit decreet.

De huidige beleidsperiode voor de cultureel-erfgoedconvenants loopt tot en met 2020. In het voorontwerp staat dat de nieuwe beleidsperiode start in 2020. Betekent dit dat de huidige beleidsperiode met één jaar wordt ingekort? Of hoe wordt de overgang geregeld?

In verband met de criteria voor de beoordeling van “dienstverlenende rol op regionaal niveau”: de verschillende criteria zijn vaag geformuleerd (bv. “belang”, “voldoende”).

Wat wordt verstaan onder “kwaliteit van expertise”? Wie moet die expertise hebben (erfgoedcel, partners...) en hoe en door wie wordt dit gemeten?

Volgens de Memorie van toelichting moeten de noden afgebakend en aantoonbaar zijn. Zijn dit de noden van het volledige veld (of enkel die van erkende organisaties). Dit is bovendien zeer subjectief.

Nog volgens de Memorie van toelichting is de samenwerking met collectiebeherende organisaties belangrijk. Dit is inderdaad het geval, maar gaat het hier dan om alle collectiebeherende organisaties, ook deze zonder kwaliteitslabel?

Hoe wordt het samenvallen van de verschillende werkingsgebieden van Cultureel-erfgoedconvenanten en Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst (IOED) praktisch gezien? Komt hier de regioscreening kijken? En hoe zit het met de afstemming van de beleidsperiodes van de IOED's en de cultureel-erfgoedconvenanten? Momenteel loopt deze niet gelijk (convenanten: 2020-2025; IOED: 2021-2026).

Het inwonersaantal is niet meer van belang voor de berekening van de subsidie, wel de noden van het CE en de kwaliteit van het plan van aanpak. Deze passage is er gekomen op vraag van de sector zelf, maar wat zal dit betekenen voor de subsidies? En zal er dan meer differentiatie zijn tussen de verschillende convenanten?

Voor de lokale actoren is het lokaal ondersteuningsbeleid in het kader van het convenant zeer belangrijk. Zal dit spoor nog kunnen gebeuren met Vlaamse subsidiemiddelen?

Binnen deze groep leeft er veel ongerustheid over het toekomstige financieringsmodel van de cultureel-erfgoedconvenants. Met de huidige subsidiebedragen is de ondergrens bereikt. Een projectsubsiëring (op basis van bv. Decreet Regionaal Cultuurbeleid) biedt zeker kansen voor bv.

transversale samenwerkingen, maar kan enkel aanvullend zijn. Een voldoende en structurele basissubsidiëring van de cultureel-erfgoedconvenants/kunststeden, op basis van het Cultureel-Erfgoeddecreet blijft nodig om:

- een duurzame en kwaliteitsvolle cultureel-erfgoedwerking te kunnen handhaven.
- de expertiserol (die zo belangrijk wordt geacht) van de erfgoedcel te continueren. Expertise binnen een organisatie houden kost immers geld. Binnen dienstverlenende organisaties is menselijk kapitaal erg belangrijk.

Standpunten van Overleg Landelijke Culturele Archieven Vlaanderen (OLAV)

OLAV vindt het best positief dat de het decreet aandacht heeft voor het gevarieerde landschap van culturele archieven. Deze archieven ontwikkelen immers elk een inhoudelijke expertise en houden nauw voeling met alle evoluties in onze samenleving. Ze doen dit onder meer door proactief deze evoluties te documenteren en te bewaren in interactie met archiefvormers en diverse actoren voor wie archief- en erfgoedzorg niet op de eerste plaats kan komen. Deze proactieve zorg is een constante opdracht die een belangrijke maatschappelijke meerwaarde meebrengt en daarom een stabiele ondersteuning vanuit het cultureel erfgoeddecreet verdient/vraagt. Het is daarom positief dat het decreet aandacht heeft voor de lange termijn erkenning/financiering van collectiebeherende instellingen.

Een euvel is wel dat wij in het huidige stadium geen zicht hebben op de criteria die gaan worden gehanteerd (indeling culturele erfgoedinstellingen/basisinfrastructuur/landelijke erfgoedorganisaties enz.) noch op de financiële perspectieven.

OLAV dringt aan op het daadwerkelijk betrekken van de erfgoedsector bij de ontwikkeling van de criteria.

OLAV vraagt ook dat de erfgoedsector zou betrokken worden bij de uittekening van het landschap in verband met de dienstverlenende noden die aanwezig zijn en de uittekening/toewijzing van de opname van de zgn. rollen door collectiebeherende organisaties of andere (dienstverlenende) erfgoedspelers.

Het lijkt OLAV ook belangrijk dat hierover snel overleg en duidelijkheid wordt gecreëerd, de tijd tikt immers voor de te ontwikkelen Beleidsplannen 2019-2023.

OLAV vraagt dat er ook relatief snel meer duidelijkheid zou komen over de dynamische ruimte en de financiële perspectieven die hiervoor aanwezig zijn.

OLAV vraagt dat de culturele archieven goed worden betrokken bij het lopende FARO-waarderingstraject. Culturele Archieven hebben een grote ervaring en expertise opgebouwd in het waarderen van collecties. Zij hanteren hiervoor – op internationale best practices gebaseerde - wetenschappelijk onderbouwde criteria op basis waarvan ze eigen collectieprofielen hebben opgesteld. Bovendien genereert elk specifiek cultureel archief selectiecriteria die tegemoetkomen aan de wetgeving enerzijds en aan belangrijke maatschappelijke onderzoeksvragen anderzijds. Het is dan ook belangrijk dat een waarderingskader in eerste instantie vertrekt van de expertise die nu al aanwezig is in

elke deelsector en dat de specificiteit van elke deelsector wordt erkend. Voor de waardering binnen de deelsector van de culturele archieven zijn bijvoorbeeld de werkwijzen en inzichten aangereikt door de archiefwetenschap een leidraad.

OLAV merkt in dat verband ook op dat hen door het Departement (Beleidsplannen 2013-2017) gevraagd is te werken aan een voorstel van collectieoverleg / collectieplatform. Dit project zit momenteel in zijn eindfase. Het wordt de sluitsteen van het proces van collectiewaardering binnen de deelsector. Het feit dat een deelsector zelf de verantwoordelijkheid van een duurzaam, publieksgericht en maatschappelijk relevant collectiebeleid opneemt moet mee opgenomen worden in het hoger genoemde waarderingsproject.

Fysieke depots. De culturele archieven hebben, zoals de musea en de erfgoedbibliotheken, nood aan stimuli voor het ontwikkelen van een gezamenlijk depotbeleid. Er is ook nood aan instrumenten/hefbomen om dergelijke grote investeringen te ondersteunen. Het blijft onduidelijk hoe dit nu verder zal worden aangepakt.

Digitaal erfgoed. Ook hier blijft een en ander onduidelijk. Ook hier is het uitermate belangrijk om gebruik te kunnen maken van de reeds aanwezige inhoudelijke expertises bij culturele archieven, met name bij het waarderen, inhoudelijk ontsluiten en valoriseren van hun (digitale) collecties. Bovendien speelt hier ook de nood aan een duurzaam digitale depotwerking.

Sterker netwerk: de culturele archiefinstellingen zijn een groot voorstander van het creëren van meer synergie tussen de collectiebeherende instellingen, de dienstverlenende organisaties en de erfgoedcellen. In het voorgestane proces van synergieontwikkeling kunnen de collectiebeherende organisaties een pilootfunctie opnemen. Door hun geïntegreerde erfgoedwerking nemen zij immers al diverse rollen en functies op binnen het erfgoedlandschap in Vlaanderen en Brussel, maar ook met aandacht voor interactie met andere maatschappelijke sectoren als onderwijs, welzijn en toerisme. Ook hier zullen gesprekken/overleg meer duidelijkheid moeten bieden, want ook hier is het onduidelijk hoe dit allemaal in zijn werk gaat moeten gaan.

Kortom: het decreet bevat voor OLAV beloftevolle aanzetten, maar er blijven nog heel wat onduidelijkheden. Het is belangrijk voor OLAV dat deze in overleg met de sector worden uitgeklaard en dat de interactie/samenhang van de erfgoedsector kan worden behouden en verder ontwikkeld. Bovendien is het aangewezen dat er zich een goede interactie/samenwerking tussen het lokale, regionale en landelijke niveau ontwikkelt, ook met die instellingen die behoren tot de zgn. groep van culturele erfgoedinstellingen / 'basisinfrastructuur'.

Standpunten van het Overleg Landelijke Musea

Het Museumoverleg betreft de timing – middenin de zomervakantieperiode - waardoor er weinig overleg mogelijk was binnen deze deelsector. Door de specifieke timing was het zeer moeilijk om gesprekken over externe samenwerking op te starten enerzijds en zelfs om intern grondige gesprekken met de medewerkers te voeren anderzijds.

De communicatie van het departement/kabinet en de manier van handelen zorgen er momenteel voor dat de spanning en achterdocht in de sector toenemen. De musea worden individueel bevestigd en er worden individuele gesprekken opgestart wat er voor kan zorgen dat musea tegen elkaar worden opgezet en er tweedracht wordt gezaaid. Het Museumoverleg betreft deze gang van zaken, vooral omdat deze deelsector zich – o.a. via het Museumoverleg) steeds beter organiseert en poogt om de onderlinge communicatie en transparantie te verbeteren.

De onduidelijkheid over het budget zorgt ervoor dat de musea zeer moeilijk kunnen inschatten wat de schaalgrootte is van de veranderingen die worden voorgesteld in het nieuwe erfgoeddecreet. Wat is het financieel kader waarbinnen gewerkt zal worden? Het Museumoverleg vraagt daarom om meer duidelijkheid over minima en maxima binnen bepaalde begrippen als cultureel-erfgoedinstelling, museum met dienstverlenende rol, museum met kwaliteitslabel landelijk of regionaal. Deze openheid kan alleen maar de hele sector ten goede komen; op die manier kunnen plannen of gesprekken met mogelijke partners realistischer gevoerd worden.

Er is een duidelijk waarneembaar spanningsveld tussen de rollen die de overheid belangrijk vindt en de rollen en functies die we als musea belangrijk vinden. Wat is nog de inhoudelijke onderhandelingsmarge? Vroeger was er nog de onderhandelde beheersovereenkomst die het museum toeliet om eigen accenten te leggen. In hoeverre zal de inhoudelijke focus voortaan eenzijdig door de beleidslijnen van de minister of het departement worden bepaald en zal het 'primaat van de politiek' dus primeren? De bepalingen over de beheersovereenkomst veronderstellen geen onderhandeling over de inhoud van de beheersovereenkomst maar eerder een cherry-picking door de Vlaamse overheid (wat vinden zij belangrijk om te subsidiëren, primaat van de politiek): dit zorgt niet alleen voor extra planlast (plannen maken terwijl je niet weet of de overheid museale accenten wel zal honoreren) en verlaagde bestaanszekerheid. In plaats van dergelijke unilaterale benadering zijn bi- of multilaterale onderhandelingen hier beter op hun plaats.

Door geen enkele definitie te geven van de term 'dienstverlenende rol', geeft het kabinet/het departement aan de sector de mogelijkheid om die rollen zelfs te definiëren en eigen voorstellen te

formuleren. Het risico is echter, dat de rollen structureel van elkaar verschillen met als gevolg dat uiteindelijk appels met peren worden vergeleken.

De beslissingen lopen momenteel rechtstreeks tussen kabinet/departement en sector, zonder dat er een commissie of andere speler tussen zit die mee kan vormgeven, kan bemiddelen en 'neutraliseren'. Dit is problematisch en de beslissingen kunnen daardoor willekeurig overkomen. Wat is er aan van de geruchten als zouden er geen advies- en beoordelingscommissies meer worden georganiseerd?

Nadat hier jarenlang op beknipt is, is het de hoofdprioriteit van de musea om de museale werking en de functies te versterken. Musea willen dus vooral in hun basiswerking versterkt worden. Nu wordt ook de dienstverlening ten opzichte van de hele erfgoedsector extra in de schoot geworpen en wordt de focus helemaal verlegd in de richting van dienstverlening terwijl het vrijwaren en versterken van de museale basiswerking het zwakke punt blijft. Het is bovendien onmogelijk om de rol van dienstverlener op te nemen als er geen middelen tegenover staan. Het is merkwaardig dat de zwakte van het vorige decreet nu het zwaartepunt wordt en het beslissingscriterium om subsidies te krijgen. Hierbij merkt het Museumoverleg ook op dat dienstverlening niet hetzelfde is als samenwerking.

Het Museumoverleg begrijpt niet waarom er voor projectsubsidies een uitzondering wordt gemaakt op academisch onderzoek, zeker als musea promotor zijn van het onderzoek en het initiatief dus uitgaat van de musea en niet van de universiteiten. Om het niveau van de universitaire onderzoeksinstituten te kunnen halen moeten er voldoende middelen en ruimte beschikbaar zijn voor onderzoek in het museum. Projectsubsidies kunnen hier voor een welkome aanvulling zorgen. Het Museumoverleg heeft ook grote vragen bij de sterke focus op collectiewaardering ten koste van de ontwikkelingsgerichte projecten.

De voorbije jaren lag het voortbestaan van verschillende musea en museale collecties zwaar onder vuur. De financiële crisis en ingrijpende bestuurswissels waren voor lokale besturen - vaak zonder voorafgaande studies, communicatieplannen en scenario's - de aanleiding om museale werkingen en museale ruimtes af te bouwen. Personeel werd te duur, prestigieuze gebouwen konden meer renderen... Collecties werden dak- of ouderloos, ondanks de inspanningen van personeel of erfgoedgemeenschappen die door een gebrek aan eigen middelen niet langer de zorg op zich konden nemen. Soms kregen de ontheemde collecties een nieuwe thuis of een nieuwe bestemming (collectie Broelmuseum Kortrijk, collectie Suikermuseum Tienen, collectie Archeologisch Museum Velzeke), soms bleven ze achter omdat er simpelweg niemand meer wou of kon voor zorgen (Hospitaalmuseum Damme, Verpleegkundemuseum Duffel, landbouwmusea West-Vlaanderen, Pijp- en Tabakmuseum Sint-Niklaas). Wie gaat in de toekomst voor deze ontheemde collecties zorgen? Het Museumoverleg is hier zeer bezorgd over en vraagt om hier bijzondere aandacht aan te besteden.

Het Museumoverleg betreurt dat FARO of in elk geval een 'steunpunt voor cultureel erfgoed' niet expliciet als steunpunt wordt vermeld in dit vernieuwde erfgoeddecreet. FARO heeft een (inter)nationale expertise opgebouwd rond diverse prangende thema's waarop de musea regelmatig beroep doen. Bovendien staat FARO in voor advies en vorming binnen de sector. FARO begeleidt complexe projecten met lokale of internationale impact. De ondersteunende rol van FARO wordt momenteel door geen enkele partner/instelling opgenomen. Het Museumoverleg moedigt de centrale aanpak van FARO als steunpunt aan en wil dit bestendig zien.

Voor het behoud van het kwaliteitslabel moet men aan de internationale standaarden voldoen. Dat is zowat onmogelijk voor de kleine collectiebeherende organisaties.

In tegenstelling tot het Kunstendecreet wordt niet expliciet gezegd dat men een reserve (lees sociaal passief) kan aanleggen voor arbeidsrechtelijke verplichtingen.

Men schrapt volledig de depotprioriteit met uitzondering voor de VGC.

Het projectgeld dreigt door de verstrengde bepalingen in grote mate te vloeien naar wie reeds werkingssubsidies krijgt.

In artikel 79 voegt men misschien best toe dat ook de leden van de beoordelingscommissies en de externe experts best een geografische spreiding over Vlaanderen krijgen.

De recente indexering van 0,25% die de organisaties hebben gekregen, is veel te laag en eigenlijk een lachertje.

De sector zelf wordt jammerlijk niet betrokken in het complementair beleid (artikel 6).

Controle op kwaliteitslabel (artikel 15) wordt beter beperkt tot steekproeven of bij specifieke signalen.

Er zijn (in tegenstelling tot de andere werkvormen) geen inhoudelijke criteria bepaald voor cultureel-erfgoedwerkingen (zou in artikel 30 wel moeten), terwijl die in artikel 32 wel worden gesuggereerd.

Standpunten van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek

De Vlaamse Erfgoedbibliotheek pleit al langer voor een beleid dat vertrekt vanuit de noden en de waarde van een collectie. Die visie vinden we niet terug in het ontwerp van decreet waar de organisatievorm – niet het belang van de collectie en de werking – bepaalt of een collectiebeherende organisatie al dan niet een aanvraag kan doen voor werkingsmiddelen. Daardoor kunnen erfgoedbibliotheek die bijvoorbeeld door openbare bibliotheken of onderwijsinstellingen worden beheerd nog steeds geen middelen krijgen via het cultureel-erfgoeddecreet. Concreet betekent dit dat amper één of enkele actoren hun werking op een ander niveau zullen kunnen tillen. Voor de vele anderen blijft de wet van de remmende achterstand, waar wij in 2012 al voor waarschuwden, voortbestaan.

Volgens de memorie van toelichting moet de ondersteuning van de niet-gesubsidieerde actoren enerzijds komen van de andere beleidsdomeinen, anderzijds via de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en projectsubsidies. Wat het eerste betreft moeten hier binnen de regering dringend duidelijke afspraken over worden gemaakt. De overheid mag deze kwestie niet op de lange baan schuiven en moet m.a.w. hier zelf actief regelingen rond treffen. Zo niet bestaat het gevaar dat de andere beleidsdomeinen de zorg voor dit erfgoed onvoldoende opnemen, met alle risico's van dien. Wat de ondersteuning via Cultuur betreft kan dit kan alleen werkelijkheid worden als daar effectief voldoende middelen voor worden gereserveerd.

Wat die middelen voor erfgoedbibliotheek kunnen zijn blijft vooralsnog een grote onbekende, temeer omdat deze sector nooit eerder gesubsidieerd werd en er geen precedents uit het verleden bestaan. Vage omschrijvingen in de memorie van toelichting (substantieel, dynamisch...) schetsen geen duidelijk perspectief. We verwachten dat de overheid snel met concrete indicatoren komt (minimum- en/of maximumbedragen) zodat de sector haar verwachtingen en ambities hierop kan instellen.

De voorwaarde dat erfgoed een kerntaak moet zijn om werkingsmiddelen te kunnen ontvangen via het cultureel-erfgoeddecreet heeft onrechtstreeks ook een impact op de werking van de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheek. Deze organisatie draait op de samenwerking van zes gelijkwaardige partnerbibliotheek die hier zonder enige toelage al jarenlang in investeren. Door de (vermoedelijke) subsidiëring van slechts één of enkele actoren uit dit samenwerkingsverband dreigt de wisselwerking en het evenwicht tussen deze partners verstoord te worden. We verwachten van de overheid dat zij deze dynamiek mee opvolgt, evalueert en indien nodig bijstuurt. Een mogelijke oplossing die wij eerder al suggereerden in onze strategische nota 'Erfgoedbibliotheek in actie' is om erkende erfgoedbibliotheek tegen vergoeding een actieve, begeleidende rol te geven binnen projecten die door andere actoren worden aangevraagd.

Erfgoedbibliotheken verzamelen, met het oog op de lange-termijn, hoofdzakelijk gepubliceerd materiaal. Maar dat is niet noodzakelijk gedrukt. Handgeschreven boeken, de zogenaamde manuscripten of handschriften, behoren vaak tot hun topstukken. De definitie van een erfgoedbibliotheek zoals die in het ontwerp wordt geformuleerd is daarom niet correct en laat een zeer belangrijk deel van het verzamelbeleid buiten beeld. We vragen met aandrang dat de definitie wordt aangepast, en wel als volgt: een collectiebeherende organisatie die een collectie cultureel erfgoed beheert gaande van de oudste schriftmaterialen en de eerste gedrukte werken tot de moderne en hedendaagse gedrukte en digitale publicaties, en die een werking ontplooit die past in de hedendaagse praktijk en theorie van de informatie- en bibliotheekwetenschap.

Standpunten van icom-vlaanderen vzw, ledenvereniging van en voor musea en museummedewerkers in Vlaanderen en Brussel

Hoe zal de **invulling van de rollen en functie door de landelijk erkende musea** verlopen naar de rest van de sector toe en wordt ook de expertise van de kleinere musea voldoende gehonoreerd?

Zijn **projectsubsidies effectief haalbaar** voor regionale en lokale musea bij projecten van landelijk belang? Wat zijn de financiële perspectieven van de **dynamische ruimte**? Het Vlaamse projectgeld dreigt door de verstrengde bepalingen in grote mate te vloeien naar wie reeds werkingssubsidies krijgt.

Projectmiddelen voor **onderzoek** worden vaak uitgesloten, net als die voor **restauratie**. Nochtans zijn dat vaak zaken waarvoor kleinere musea geen eigen mensen in dienst hebben, en die een project, een waardevol collectiestuk of een deelcollectie naar een landelijk niveau kunnen tillen.

Door de onduidelijkheid wat betreft de mogelijkheden van het regiodecreet, lijkt het alsof de regionale en lokale spelers bijzonder weinig kans op subsidiëring hebben, wat de afhankelijkheid van de politieke goodwill van de lokale besturen nog vergroot. Wat wordt de relatie Cultureel-erfgoeddecreet – **decreet Regionaal Cultuurbeleid**? Welke mogelijkheden zal het regionale cultuurbeleid bieden?

Alternatieve financiering lijkt haalbaarder voor grote instellingen – die ook van de overheid meer subsidies kunnen krijgen – dan voor kleinere, die enkel van het regiodecreet en de lokale overheden afhankelijk zijn. Wat zijn de reële mogelijkheden voor kleinere erfgoedspelers en worden zij in die zoektocht geholpen?

Wat is **de rol van steden en gemeenten** bij het toekennen van werkings- en projectsubsidies? Enerzijds valt het lokale erfgoed onder de autonomie van het lokale bestuur en wordt het buiten het decreet gehouden; anderzijds hebben steden en gemeenten een sterke greep op die aspecten van het Vlaamse beleid die hen aanbelangen. Er is een grote impact van de steden, onder andere op het toekennen van kwaliteitslabels aan lokale musea en op de convenanten. Voor lokale besturen kan een erkenning eerder een belemmering zijn dan een stimulan. Lokale erfgoedorganisaties die worden losgelaten door Vlaanderen, maar worden daardoor mogelijk ook door het lokale niveau gelost omdat er geen stimuli meer zijn.

De voorbije jaren lag het voortbestaan van verschillende musea en museale collecties zwaar onder vuur. De financiële crisis en ingrijpende bestuurswissels waren voor lokale besturen - vaak zonder voorafgaande studies, communicatieplannen en scenario's - de aanleiding om museale werkingen en museale ruimtes af te bouwen. Personeel werd te duur, prestigieuze gebouwen konden meer renderen... Collecties werden dak- of ouderloos, ondanks de inspanningen van personeel of erfgoedgemeenschappen die door een gebrek aan eigen middelen niet langer de zorg op zich konden nemen. Soms kregen de ontheemde collecties een nieuwe thuis of een nieuwe bestemming (collectie Broelmuseum Kortrijk, collectie Suikermuseum Tienen, collectie Archeologisch Museum Velzeke), soms bleven ze achter omdat er simpelweg niemand meer wou of kon voor zorgen (Hospitaalmuseum Damme, Verpleegkundemuseum Duffel, landbouwmusea West-Vlaanderen, Pijp- en Tabakmuseum Sint-Niklaas). Wie draagt **verantwoordelijkheid voor collecties en musea** die door de beherende overheden worden losgelaten / **afgestoten**? Is dit een verantwoordelijkheid voor organisaties die een rol opnemen of voor 'de bovenbouw'?

Depotwerking en digitalisering zijn volledig uit het decreet verdwenen, net als het **steunpunt**. Ook over de toekomst van de **museumconsulenten** is er nog geen duidelijkheid.

Er is een grote bezorgdheid met betrekking tot het **inperken van de werking van de expertisecentra**. De impact hiervan zal vooral voor de kleine en middelgrote erfgoedorganisaties groot zijn omdat de drempel om te stappen naar een landelijke collectiebeherende instelling of naar FARO nu eenmaal groter is dan naar een expertisecentrum. Zij zijn er de laatste jaren echt in geslaagd om bruggen te bouwen en kleine(re) organisaties te betrekken en het delen van die lokale expertises te coördineren op supraregionaal niveau. Er is ook de vrees dat de collectiebeherende instellingen hun rol minder neutraal zullen invullen dan de expertisecentra, omdat de band met / het belang voor het eigen museum altijd een rol zal spelen.

Wat met collectiebeherende instellingen die naar **nieuwe regionale erkenning** toewerken **na de indiendatum eind 2017**? Zijn er overgangsmatregelen of moeten zij het enkele jaren sowieso zonder werkingsubsidies stellen? Kunnen zij beroep doen op de middelen binnen de dynamische ruimte als het project niet uitgesproken landelijk is?

Standpunten van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en Documentatie (VVBAD)

Cultureel erfgoeddecreet: Archiefsector uitgeveegd

De archiefsectie van VVBAD heeft het Cultureel-erfgoeddecreet doorgenomen en komt tot de conclusie dat Vlaanderen zijn handen af lijkt te trekken van de archiefsector.

Het standpunt van het Overleg Landelijke Culturele Archieven werd al apart aan OCE meegedeeld. Hierop gaan we niet verder in. Toch is het tekenend dat binnen de zogenaamde basisinfrastructuur niet veel ruimte is voor de erkenning van archiefinstellingen. De financiële ondersteuning van deze basisinfrastructuur zal geen vijfjaarlijkse evaluatie behoeven. Dat scheelt heel wat zorgen qua continuïteit en werking. Geen enkel archief lijkt hiervoor dus in aanmerking te komen.

Maar het is vooral de negatie van het "brede veld" dat de archiefleden van VVBAD zorgen baart. Het Cultureel-erfgoeddecreet heeft tot doel te ondersteunen, maar VVBAD stelt vast dat 95% van de Vlaamse archiefinstellingen uit de boot vallen en net géén beroep kunnen doen op ondersteuning. De voorwaarde voor werkingssubsidies die omschreven wordt in artikel 48 van het ontwerp van decreet komt hard aan binnen de sector. "De collectiebeherende cultureel-erfgoedorganisatie heeft een afzonderlijk, op zichzelf staande werking die uitgevoerd wordt binnen dezelfde organisatie in het kader van een omvangrijkere kerntaak van deze organisatie". Hoe op zichzelf staande een werking moet zijn om als "op zichzelf staand" erkend te worden?

Wat wel duidelijk wordt uit de memorie van toelichting is dat het "lokale niveau" uitgesloten wordt. En dat mag breed begrepen worden: "Organisaties die opereren als museum, archief of erfgoedbibliotheek in het kader van een andere, grotere, kerntaak komen niet in aanmerking voor subsidiëring. Universiteiten, openbare bibliotheken of stadsarchieven komen hierdoor niet in aanmerking". We overdrijven dus niet als we zeggen dat een hele sector wordt "uitgevaagd". De OCMW-archieven, die door de nakende inkanteling in de gemeenten nog meer in de kantlijn komen te staan, verdwijnen hierdoor nog meer naar de achtergrond.

Structurele subsidiëring blijkt dus gestoeld op institutionele criteria, eerder dan op inhoudelijke waardering van het aanwezig cultureel erfgoed of van de werking. Waarom gelden de criteria ineens niet meer voor cultureel erfgoed dat zich toevallig in een bepaald soort institutionele context bevindt? Het moeizame werk van heel wat archiefinstellingen wordt hierbij op de helling gezet: stadsarchieven met een regionale werking, maar ook de universiteitsarchieven die door samenwerking een

kwaliteitsvollere dienstverlening trachten te bereiken. Men lijkt te vertrekken vanuit fundamenteel foutieve premissen. In deze tekst werken we - uit tijdsgebrek - enkel het voorbeeld van de stadsarchieven verder uit. Maar een soortgelijk verhaal kan verteld worden voor andere archiefdiensten ingebed in een bredere organisatie.

In de memorie van toelichting gaat men er van uit dat cultureel-erfgoedwerking een kerntaak is van de lokale overheden en dat deze dus ook voor financiering moeten instaan. Is dit werkelijk zo? De "bestuurlijk-administratieve archiefwerking" wordt aangegrepen om het gemeentebestuur nieuwe verantwoordelijkheden in de schoenen te schuiven. Deze werking is gestoeld op diverse actoren van de stadssecretaris, over de ICT-diensten, juridische dienst, databeheerders, enz. en omvat allerlei aspecten zoals informatieveiligheid, procesondersteuning en integratieprocessen. Stadsarchieven nemen daarin uitsluitend de processen voor hun rekening betreffende de selectie en duurzame bewaring van documenten die integraal na een zekere tijd erfgoedwaarde krijgen. Dat dit soort erfgoeddocumenten een ambigu karakter hebben doordat het overheidsdocumenten zijn, doet hier niet ter zake. Ze krijgen een waarde die volledig op de erfgoeddoelstellingen gericht is.

Het concept "culturele archiefwerking" voedt dit verkeerde beeld. (Art. 8, laatste paragraaf, 1ste en 2de) "Documenten uit stads- gemeente- of provinciearchieven kunnen een cultureel-erfgoedwaarde bezitten. Als een stad, gemeente of provincie een cultureel-erfgoedwerking uitbouwt op basis van deze documenten, moet deze werking aan dezelfde kwaliteitsvoorwaarden als voor het omgaan met privaatrechtelijke archieven kunnen worden getoetst." Dat lijkt te betekenen dat de Vlaamse stadsarchieven a priori een andere kerntaak zouden hebben dan andere erfgoedorganisaties. Dat klopt dus niet. Elke professionele archiefinstelling tracht het archiefvormingsproces bij zijn 'producenten' te begeleiden, adviseren en sturen. De keuze om een cultureel-archiefwerking te ontplooiën omvat veel meer dan de bestuurlijk-administratieve werking: onderzoeken, delen en betrekken. Bovendien kunnen archiefinstellingen ervoor kiezen om het behoud en beheer van archieven van buiten de eigen organisatie op zich te nemen: sportverenigingen, socio-culturele verenigingen, jeugdverenigingen, bedrijven, personen, enzovoort.

Toch kunnen de publiekrechtelijke archiefinstellingen slechts in aanmerking komen voor een kwaliteitslabel (zonder financiële consequenties) en – onder strikte voorwaarden – voor het ontvangen van projectsubsidies. Dit gebrek aan kennis van de sector, dat blijkt uit het hele decreet, brengt het beheer van een heel contingent archief met grote cultureel-erfgoedwaarde in gevaar.

In de praktijk hebben ondertussen 5 archieven een kwaliteitslabel ontvangen, waarvan er twee via een regionale indeling werkingssubsidies krijgen. Zo'n enorme besparing wordt hiermee alvast niet gerealiseerd. En toch betekent het heel veel voor de archiefsector. Met deze minimale ondersteuning hebben de stadsarchieven van Mechelen en Leper een regionale werking kunnen ontwikkelen. Ze

fungeren als proeftuinen en hun ervaringen vormen de basis en de motivatie voor andere lokale erfgoedbewaarders om te streven naar een haalbare regionale erfgoedwerking. Deze regeling dreigt de professionalisering van de sector danig te gaan hinderen.

Met het decreet wordt echter een muur opgetrokken waardoor archiefinstellingen niet meer tot het regionale niveau zullen kunnen opklimmen. De bestaande zullen de steun voor hun regionale werking verliezen. Een lokaal bestuur kan niet gehouden worden een regionale werking integraal te financieren. Het gevolg kan alleen versnippering zijn. Net niet wat het Vlaamse decreet beoogt dus. Regionale erfgoeddepots die zich op permanente basis richten op archivalisch erfgoed bestaan niet. Deze functie werd opgenomen door de ontluikende regionale archiefwerking. In tijden waarin lokale geschiedenis boomt, waarin het “kleine verhaal” bovenaan staat op het interesselijstje van de Vlaming – “uw woning, uw wijk, uw vereniging, uw familie, uw persoon” – knipt Vlaanderen de band met deze archieven – én met haar klanten! – door.

Daarnaast kunnen vraagtekens geplaatst worden bij de voorafgaande bevraging over mogelijke invulling van “rollen” binnen een erfgoedinstelling. Terwijl “het veld” zich verenigde rond Ronde Tafels, werd een selectie van erfgoedinstelling al gepolst naar de mogelijke invulling van rollen. Hierbij werd een heel contingent archiefinstellingen duidelijk aan de kant gelaten. Welke richting gaan de rollen – en dus de expertise die geboden wordt – uit, als een heel deel van de sector haar behoeften daaromtrent niet heeft kunnen formuleren?

Aanbevelingen

Artikel 48 van het decreet moet aangepast worden: de institutionele context van de beheerder van het culturele erfgoed is irrelevant. Het zijn het aanwezige cultureel erfgoed en de kwaliteit van de cultureel-erfgoedwerking die voorwaarde moeten zijn voor subsidiëring.

Art. 8, laatste paragraaf, 1ste en 2de zin: “Documenten uit stads- gemeente- of provinciearchieven kunnen een cultureel-erfgoedwaarde bezitten. Als een stad, gemeente of provincie een cultureel-erfgoedwerking uitbouwt op basis van deze documenten, moet deze werking aan dezelfde kwaliteitsvoorwaarden als voor het omgaan met privaatrechtelijke archieven kunnen worden getoetst.” Er valt weinig op te merken aan de kwaliteit van de cultureel-erfgoedwerking van de privaatrechtelijke organisaties, maar deze omschrijving lijkt te suggereren hun privaatrechtelijke karakter an sich een hogere kwalitatieve werking zou inhouden. Zowel publiekrechtelijke als privaatrechtelijke archieven hebben de voorbije jaren kwaliteitslabels en regionale erkenningen gekregen en zijn voldoende op de hoogte van de kwaliteitsvoorwaarden. Een meer neutrale en correctere formulering zou zijn “moet deze werking aan dezelfde kwaliteitsvoorwaarden als deze voor de overige erkende culturele archieven kunnen worden getoetst.”

Wij pleiten ervoor om de regionale initiatieven die al ontplooid werden niet af te breken maar verder te ondersteunen. Dit is cruciaal voor de verdere professionalisering van de archiefsector. Verder moet een gereguleerde én haalbare opschalingsprocedure naar een regionale werking op basis van kwalitatieve criteria voorzien blijven voor lokale overheidsarchieven.

Bovendien vermeldt het decreet zelf het voornemen om tot een overleg te komen met onder andere de VVSG over welke verantwoordelijkheden door lokale overheden worden opgenomen. Wij vragen een concreet engagement en uitgewerkt verloop van dit overleg op te nemen in de uitvoeringsbesluiten van het decreet. De cultureel-erfgoedsector, in het bijzonder de lokale overheidsarchieven, moet bij dit overleg betrokken worden.

Verder is het duidelijk dat kennis van het archieflandschap ontbreekt. Wij vragen ons af of het niet nuttig zou zijn het volledige cultureel-erfgoedveld te bevragen inzake mogelijke rollen.